

De økonomiske fremtidsproblemer med særligt hensyn til dansk landbrug.

Af professor K. Skovgaard.

Fremtidsudsigterne i almindelighed.

Med de voldsomme politiske og økonomiske ændringer i verdensstrukturen, der er indledet under og efter den sidste verdenskrig, følger man spændt det nye verdensbillede, der er ved at vokse frem, eller som man forsøger at udvikle, men der er ikke mange faste holdepunkter for at nå til slutninger over, hvad det endelige resultat vil blive, eller hvordan nutidens mennesker vil formå og forstå at indrette deres verden politisk og økonomisk, for hele vor tilværelse synes i disse år at befinde sig på et forberedelses- og foreløbigheds stadium.

De økonomiske problemer, man i Europa er stillet overfor, stammer for det første fra dollarmangelen, for det andet fra industrialiseringen af de oversøiske lande, for det tredje fra Europas økonomiske deling og for det fjerde fra genopbygningen efter krigens ødelæggelser, og desværre er det således, at vekselvirkningen mellem disse forhold yderligere uddyber vanskelighederne og forøger usikkerheden. Den forskydning fra sterlingen til fordel for dollaren som internationalt betalingsmiddel, der indlededes med den første verdenskrig, og som fuldendtes under den sidste krig, har flyttet verdens økonomiske centrum fra London til New York. Det er fra U. S. A., man skal hente en stor del af de produktionsmidler, der er nødvendige for genopbygningen, men efterspørgselen efter amerikanske varer og dermed efter dollars forøges yderligere af den økonomiske deling af Europa, fordi den intereuropæiske varehandel er stærkt hæmmet, og varer, der tidligere

handlede mellem de europæiske lande, nu skal hentes fra den vestlige halvkugle. Dette gælder således for os så vigtige varer som korn og foderstoffer. Krigens ødelæggelse i Europa og Tysklands lammelse har naturligvis samme virkning i retning af at forringe de europæiske leveringsmuligheder og forøge efterspørgselen efter dollarvarer.

Roller som verdens økonomiske kraftcentrum er imidlertid kommet bag på onkel Sam. I mellemkrigsperioden ville han slet ikke vedstå denne rolle, men gjorde alt for at isolere sig politisk og økonomisk, hvilket var til uhyre fortræd, og selv om der under og efter den sidste krig er sket en radikal ændring i dette forhold, er han dog kun på vej til at vedstå det ansvar, der følger med magten. I gamle dage, det var før den første krig og omend mere begrænset i mellemkrigsårene, foregik den internationale omsætning forholdsvis smertefrit over London og Vesteuropa. Europa med England i spidsen investerede i andre lande og modtog i betaling varer, men man står nu i den situation, at man har brug for de amerikanske og andre dollarvarer, men man kan ikke få lov til at betale med varer; man skal betale med dollars, som man ikke kan skaffe. Foreløbigt, og det er i denne foreløbighed, den store usikkerhed består, har man klaret sig ved at skrabe bunden i guld- og valutabeholdninger, dernæst har man lånt så meget, man kan låne, og endelig har U. S. A. ydet direkte tilskud. Disse havde efter Krigen form af direkte hjælp til de nødstedte lande igennem UNRRA-hjælpen og anden hjælp, men i det forløbne år har de amerikanske ydelser taget form i den såkaldte Marshallplan, der må betragtes som hjælp til selvhjælp.

Motiverne for Marshallplanen har nu og da været stærkt diskuteret. Fra visse sider hævder man, at Marshallhjælpen er et forsøg fra U. S. A. på at erobre verdensherredømmet, at underlægge sig de modtagende lande økonomisk. Det synes, som forholdene ligger, en ganske urimelig påstand, da U. S. A. kun sikrer sig indflydelse på, hvorle-

des hjælpen anvendes, men iøvrigt ikke får nogen økonomisk magt, da den største del af Marshallhjælpen er gave og resten lån, som kan være meget problematiske. Dernæst var det en overgang almindeligt hævdede, at Marshallhjælpen slet og ret var et forsøg på fra U. S. A. at holde sin beskæftigelse oppe efter krigen. Ej heller denne påstand har meget med virkeligheden at gøre; det ser man let deraf, at Marshallhjælpen andrager højst ca. 5 milliarder dollars om året, men den amerikanske nationalindtægt beløber sig til ca. 250 milliarder dollars, og Marshallhjælpen udgør altså højst et par procent af den samlede nationalindtægt. Desuden arbejder den amerikanske økonomi under højtryk, og Marshallhjælpen kan kun virke forøgende på det inflationstryk, der består i U. S. A., og som man kæmper imod.

Nej, Marshallhjælpen kan kun tages som udtryk for en stærkt vågnende erkendelse i indflydelsesrige amerikanske kredse af det ansvar, der påhviler landet med hensyn til verdensøkonomien, og den må ses som den form, det for tiden er muligt at give U. S. A.'s bidrag til at holde denne verdensøkonomi i gang og udvikle den yderligere. Set fra dette synspunkt kan det naturligvis godt siges, at der også ligger egoistiske motiver bag hjælpen, nemlig erkendelsen af, at det i det lange løb ikke kan gå U. S. A. godt, hvis det går den øvrige verden dårligt, eller at U. S. A.'s velstand er afhængig af den øvrige verdens velstand. Men denne betragtningsmåde er der vist ingen, der kan have noget at indvende imod; den giver netop udtryk for mulighederne for at nå frem til den økonomiske orden, alle håber på.

Selv om nu motiverne for Marshallhjælpen er gode og rene nok, har den kun midlertidighedens karakter, og hvis den ikke skal gentages i det uendelige, bliver det afgørende for fremtiden, hvilken stilling U. S. A. og de andre dollarlande tager til det internationale handelsmæssige samkvem. Skal dollarmangelen ikke blive permanent, må U. S. A. lukke op for indførselen af varer som modyd-

ser mod lån og eksport. Og det er på dette punkt, det kniber med en hurtigt vågnende forståelse i U. S. A. Ja, forståelsen er der vel nok i mange kredse, men den er endnu ikke stærk nok over for de modstående parter, der føler deres interesser true af forøgede indførsler. Betydningen heraf indses let, da Marshallhjælpen skal anvendes til at opbygge og udvide produktionsapparatet og dermed produktionen i de modtagende lande, men hvis det svigter på eet punkt i de opstillede beregninger, hvortil hører en forøget amerikansk import, bliver hjælpens virkninger delvis illusoriske. I denne forbindelse må det anses for en stor lykke, at demokraterne sejrede ved valget i U. S. A., for selv om der tilsyneladende ikke er stor forskel på de to amerikanske politiske partier, har »big business«, der er afgjort modstandere af toldlettelser, altid haft afgørende indflydelse på den republikanske partipolitik, og det er også fra disse kredse, den modstand, der ydedes mod Marshallhjælpen, kom.

En beklagelig sidevirkning af Marshallhjælpen er den mentalitet, den har fremkaldt. Efter krigen er der i Europa opstået en formelig gavepakkementalitet; man venter på gaver fra det rige U. S. A., og det er ikke sundt vedvarende at indstille sig på at modtage gaver uden at yde noget til gengæld. Udtryk herfor var en meddelelse i et dagblad, der anførte Danmarks andel i Marshallhjælpen under overskriften: Ugens dollarshøst. Og problemet er, om man i de enkelte landes økonomi kan hindre, at Marshallhjælpen ikke fremmer forbruget mere, end den ved hjælpens forøgede produktivitet betinger, for når man modtager gaver, kan det jo nok være fristende at bruge af dem. I dette tilfælde ville det betyde, at den forøgede investering af produktionsmidler, der er Marshallhjælpens opgave, ikke blev til noget, idet man undlod selv at opspare tilstrækkeligt.

Hvilken opgave, man i Europa står over for i Marshallperioden, kan bl. a. belyses af følgende tal, der er hentede fra Europas økonomiske kommissions publikationer.

*Analyse af forandringer i Europas betalingsbalance i
sammenligning med 1938.*

	Millioner Dollars	
	1946	1947
Nettoforandring i indkomst fra investeringer og tjenesteydelser	÷ 2 800	÷ 2 700
Nettoforandring i handelsbalancen på grund af forandringer i virkelige varemængder	÷ 950	÷ 1 200
Yderligere nettoforandring i handelsbalance på grund af højere priser	÷ 2 050	÷ 3 600
	÷ 5 800	÷ 7 500

Der er altså efter krigen opstået et underskud på betalingsbalancen i forhold til 1938 på 7 500 mill. dollars, der skal bringes ud af verden i Marshallperioden, hvis Europa skal kunne klare sig selv, og dette skal helst foregå ved at forøge eksporten, da importbegrænsninger før eller siden vender tilbage med skadelige virkninger. Hvor stor denne opgave er, ses af følgende tal:

1 000 mill. dollars	1938			1947		
	U.S.A.	Andre ikke-europæiske lande	Ialt	U.S.A.	Andre ikke-europæiske lande	Ialt
Europas indførsel f. o. b.	1,3	4,5	5,8	5,9	7,1	13,0
" udførsel f. o. b.	0,6	3,1	3,7	0,9	5,2	6,1
Handelsbalance	÷0,7	÷1,4	÷2,1	÷5,0	÷1,9	÷6,9
Indkomst fra investering ..	+0,1	+1,3	+1,4	+0,1	+0,3	+0,4
Andre indtægter, fragt, rejser o. s. v.	+0,2	+0,5	+0,7	÷0,5	÷0,5	÷1,0
	÷0,4	+0,4	0	÷5,4	÷2,1	÷7,5

Det ses, at Europa før krigen havde et betalingsunderskud på 400 mill. dollars på U. S. A., men et overskud af samme størrelse på andre ikke-europæiske lande, og der var altså mellem Europa og den øvrige verden økonomisk balance. I 1947 var der derimod et underskud på U. S. A. på 5 400 mill. dollars, på andre ikke-europæiske lande på 2 100 mill. dollars, ialt det ovennævnte underskud på 7 500

mill. dollars. Det ses imidlertid af den sidste kolonne, at Europa i 1947 kun havde en eksport på 6 100 mill. dollars til ikke-europæiske lande, med andre ord, eksporten må i fremtiden mere end fordobles uden at importen forøges, for at der kan blive balance. Dette er naturligvis en formidabel opgave, og som må bestå i dels at forøge den indre europæiske handel, så importkravene afsvækkes, dels at forøge eksporten. For 1947 havde Europa et eksportunderskud på U. S. A. på 5 000 mill. dollars, på andre ikke-europæiske lande på 1 900 mill. dollars. En eksportforøgelse til U. S. A. på 5 000 mill. dollars kan nu i absolutte tal se ud som en temmelig håbløs opgave. U. S. A. havde i 1947 en eksport på 15 100 mill. dollars og en import på 5 648 mill. dollars, eller indførselen skal fordobles, uden at eksporten forøges, for at Europa skal opnå handelsbalance med U. S. A. Men set i forhold til landets nationalindkomst, der som nævnt er ca. 250 milliarder dollars, vil det sige, at importen i U. S. A. kun skal forøges fra at udgøre godt 2 pct. til godt 4 pct. af nationalindkomsten. Set på denne måde ændrer problemet karakter, dets løsning ser ikke mere så håbløs ud.

Det kan bl. a. anføres, at i 1939 havde Danmark en bruttonationalindkomst på 7 311 mill. kr. og en indførsel på 1 770 mill. kr., eller indførselen udgjorde ca. 25 pct. af bruttonationalindkomsten. Nu er forholdene ikke helt sammenlignelige, fordi vi indfører relativt mange råstoffer og udfører færdigvarer, medens Europas eksport til U. S. A. overvejende må bestå af færdigvarer, men alligevel skulle det være muligt for U. S. A. med fordel at forøge importen i stedet for at forære sine varer bort eller at sælge dem på kredit. I denne forbindelse rejser der sig imidlertid et andet spørgsmål. Det er Europas evne til overhovedet at konkurrere med amerikanerne på det amerikanske som andre oversøiske markeder, for vel er lønningerne høje i U. S. A., men effektiviteten i fremstilling af masseartikler er også stor. Således offentliggjorde Det internationale Arbejdsbureau fornylig en undersøgelse, hvor-

af det fremgik, at produktionen pr. industriarbejder i U. S. A. er dobbelt så stor som i England, og dette forhold er næppe synderlig gunstigere for andre europæiske lande.

De betragtninger, man kan anstille for muligheden for at forbedre Europas økonomiske stilling over for de andre ikke-europæiske lande, hvor underskudet på handelsbalancen i 1947 var 1 900 mill. kr., er nogenlunde de samme som ovenfor, og alt ialt ser det hele måske ikke så håbløst ud, som man på forhånd kunne mene, hvis Europa kan konkurrere, hvis der blæser en mere forstående vind i U. S. A., og hvis der ikke opstår for store vanskeligheder med at genopbygge den indre europæiske handel. Regnet i priser som i 1938 havde Europa et handelsunderskud på 3 300 mill. dollars i 1947. Værdien af produktionen i industri og landbrug var i 1938 for Europa undtagen Rusland 53 698 mill. dollars, og eksporten var 10 478 mill. dollars. Også set på denne baggrund skulle en europæisk eksportforøgelse paa 3 300 mill. dollars synes mulig, når produktionsapparatet rettes op og udvikles.

Det er alt i alt måske ikke så meget opgavens omfang, der vækker betænkeligheder, men nok så meget de for dens løsning fastlagte terminer, kun 4 år. Det tager tid at udvikle erhvervslivet, og der kommer hertil et forhold, som i sig selv er temmelig afgørende for Europas fremtidige udvikling, og for at den omtalte balance kan opnås, nemlig virkningerne af den industrielle udvikling i U. S. A. og de andre oversøiske lande som i agrarstaterne overhovedet, også de europæiske. Denne industrialiseringsproces rammer naturligvis europæiske industrier, navnlig de forarbejdende som tekstilindustri, fordi det er områder, hvor et indførselsland hurtigst i maskinalderen kan gøre sig uafhængigt. Det følger heraf, at den europæiske genopbygnings smertefulde problemer ikke alene består i at genopbygge og udvikle de gamle hævdevundne produktioner, men også i at omstille produktionen til de varer, der vil kunne finde forøget afsætning, og det

tager sin tid at finde ud af, hvilke varer der kan eksporteres og derefter at opbygge produktionen.

Betragter man produktionen i de vesteuropæiske lande, så har den efter krigen gjort gode fremskridt og også hurtigere end efter den første verdenskrig. I 1920 var produktionen, når Tyskland undtages, 83 pct. af produktionen i 1913, juli 1946—juni 1947 var det tilsvarende tal 95 pct. i forhold til 1938. Efter den første verdenskrig nåede man først i 1925, altså 7 år efter krigens ophør, op på samme produktion som før krigen, medens det ser ud til, trods alle genvordigheder, at denne stilling vil blive nået betydeligt før efter den sidste krig. Men til sammenligning kan det anføres, at den amerikanske industriproduktion i 1948 er 69 pct. større end før krigen.

En særlig interesse knytter der sig for vort land som for hele Vesteuropa til Englands udvikling. Før krigen havde England et årligt underskud på sin handelsbalance på 350—400 mill. £, som nogenlunde kunne dækkes med renteindtægter og andre indtægter. Disse indtægter er nu stærkt forringede, og vilkåret for at opretholde den samme levelfod som før krigen er en stærk eksportforøgelse, der som forudsætning har en produktionsforøgelse. For årene 1946 og 1947 udviser Englands betalingsbalance imidlertid underskud på henholdsvis 380 mill. og 675 mill. £, og selv om stillingen i 1948 udviser fremskridt i forhold til de foregående år, er der dog langt igen, til der er opnået balance på udenrigshandelen; man har således fra flere sagkyndige set anført, at Englands befolkning, der nu er ca. 50 mill. mennesker, ved masseudvandring til dominions må decimeres til 35 millioner, ja endnu mindre antal, og forskellige forslag er stillet til udvandring af hele udsnit af befolkningen. Alligevel, trods modgangen, arbejder England beslutsomt på at forbedre sin stilling, og det er også lykkedes at forøge produktionen betydeligt, omend det engelske produktionsindeks udviser en mærkelig ustabilitet med stærke variationer fra måned til måned. Når 1937 = 100, var det gennemsnitligt pr. måned i 1938 94,

i 1946 90, i 1947 98, og for januar—august 1948 var det 107, men det gik ned fra 112 i juni til 97 august for at stige igen til 115 i november 1948. Der er dog stor forskel på de engelske industriers udvikling, thi medens jern- og stålfremstillingen har kunnet forøges stærkt, ja omtrent fordobles i forhold til før krigen, har kulproduktionen vanskeligt ved at vinde frem. Denne produktion var før den første verdenskrig ca. 300 mill. tons årligt; den gik tilbage i mellemkrigsårene og var før krigen ca. 230 mill. tons, men er i de sidste år kun ca. 200 mill. tons årligt. Det er af væsentlig betydning for både Englands og Vesteuropas økonomi, at denne produktion igen bringes i vejret, både for at forbedre den engelske handelsbalance og spare Europa for indførsel af de dyre amerikanske kul. Men desværre er kulindustrien et af Englands svage punkter; det fremgår bl. a. af, at produktiviteten i de engelske kulminer er forholdsvis lav, thi produktionen pr. arbejder er fire gange så stor i de amerikanske som i de engelske miner.

Forøvrigt fører England — som forøvrigt Tyskland — en mærkelig kulpolitik, idet man benytter de høje amerikanske kulpriser i Europa som motiv for fastsættelse af højere eksportpriser end hjemmepriser. Det anføres, at den engelske eksportpris er 30—50 pct. højere end hjemmeprisen, en diskriminering, der naturligvis er til stor skade for de købende landes produktion og konkurrenceevne, og som stiller bestræbelserne for udviklingen af et intereuropæisk økonomisk samarbejde i en mærkelig belysning. Men den engelske socialiserede kulindustri giver under-skud, og det søger man at dække gennem de høje eksportpriser.

For Vesteuropas genopbygning er en hurtig udvikling af den tyske økonomi en forudsætning, og herunder hører ophævelsen af dollarsklausulerne på den tyske udenrigshandel. Vesteuropa behøver de tyske kul, råstoffer, maskiner etc. for at frigøre sig for dollarsindførseler og for at fremskynde produktionen, ligesom det tyske marked er nød-

vendigt for afsætningen af mange produkter. Dette er ikke mindst tilfældet for de små nabostater, som Tyskland forsynede med en stor del af deres indførsel af vigtige produktionsmidler mod til gengæld at aftage de varer, som disse nabolande havde specialiseret sig i. Disse forhold er der vel også en udbredt forståelse af, men desværre lader ordningen af Tysklands forhold vente på sig på grund af de storpolitiske modsætninger og uoverensstemmelser i opfattelse.

Dansk landbrug under Marshallplanen.

Hver af de i Marshallplanen deltagende lande har udarbejdet programmer for deres økonomiske udvikling i det åremål, planen gælder, og disse programmer er derefter blevet samarbejdet af en samarbejdskommission med sæde i Paris. Foruden at stille forslag om Marshallmidlernes fordeling påhviler det denne kommission at søge at udvikle det økonomiske samkvem mellem Marshalllandene.

Danmarks planer for den økonomiske udvikling i Marshallperioden samler sig efter det danske langtidsprogram i følgende tal for udenrigshandelen angivet i løbende kroværdier.

	1938	1948	1952
Import, mill. kr.	1 461	3 475	4 335
Eksport, » »	1 582	2 655	4 310

I 1952 skulle der altså være balance på udenrigsomsætningen, men i denne skjuler der sig et underskud i dollars på 240 mill. kr., som man forventer vil kunne dækkes over handelen med andre lande og navnlig England. Da dette land selv har vanskeligt ved at fremskaffe dollarsbalance på sin handel i 1952, har vort underskud givet anledning til nogen meningsudveksling, og mere vil følge.

Forudsætningen for, at vi kan nå vort opstillede mål, er naturligvis, at verdenshandelen og specielt den europæiske handel kan nå de almindeligt opstillede mål, dernæst at forholdet mellem import- og eksportpriser ikke ændres, endvidere at vor egen produktion kan forøges,

og endelig at vort eget forbrug ikke udvides på bekostning af eksporten.

For at vor produktion skal kunne forøges, må der investeres betydelige kapitaler, og disses totalbeløb er ialt anslået til 7 500 mill. kr. i Marshallperiodens 4 år, hvoraf man påregner at modtage 1 900 mill. kr. fra Marshallhjælpen. Vort land skal med andre ord selv opspare 5 600 mill. kr. til investeringer eller 1 400 mill. kr. om året. At dette ikke er nogen lille opgave, ser man deraf, at opsparingen i 1946 androg 220 mill. kr., i 1947 536 mill. kr., og i 1948 anslås den til 954 mill. kr. Der er altså fremgang fra år til år, men et stykke tilbage at indhente, først til 1 400 mill. kr. om året og efter Marshallperiodens udløb til 2 000 mill. kr. om året. I de sidste år før krigen udgjorde opsparingen 7—8 pct. af brutto-nationalproduktet, og da dette for 1947 og 1948 er beregnet til ca. 18 000 mill. kr. og for 1951 og 1952 til ca. 20 000 mill. kr., er forudsætningen for, at beregningerne under Marshallplanen skal holde stik, at opsparingskvoten eller om man vil, opsparingsviljen efterhånden bliver forøget i forhold til før krigen, nemlig til 10 pct. af brutto-nationalproduktet.

Den totale investering i Marshallperioden på 7 500 mill. kr. fordeler sig således på de enkelte erhverv i millioner kroner:

Landbrug: Bygninger 250, maskiner 375, besætning 450, grundforbedring 150, ajle- og ensilagebeholdere 25, mejerier, slagterier 200, ialt	1 450
Industri: Bygninger 300, maskiner 700	1 000
Transport: Skibe 725, automobiler 330, baner 170	1 225
Kraftværker	175
Vand- og gasværker, havne	250
Boliger	2 375
Varelagre	825
Andet	200
	7 500

Investeringen i landbruget ses at andrage ialt 1 450 mill. kr. eller tæt ved 20 pct. af den totale investering. Denne

investering skulle føre til en udvidelse af svinebesætningerne i 1952/53 til 3,8 mill. stkr., i kvægbesætningerne til 3,2 mill. stkr. og i hønsebesætningerne til 30 mill. stkr. Man har anslået en indførsel af 500 000 tons oliekgær mod 840 000 tons før krigen og af 900 000 tons korn mod 669 000 tons før krigen, idet man går ud fra, at de hjemlige proteinforsyninger vil blive bedre og mere rationelt udnyttede, og at behovet for korn derfor vil stige forholdsvis mere end for oliekgær. Med disse forudsætninger beregner man en produktion af de vigtigste eksportvarer af følgende størrelse:

Mill. kg	1935/39	1947/48	1952/53	Forholdstal	
				1947/48 = 100	1935/39 = 100
Mælk	5 290	3 969	5 620	142	107
Smør	182	119	186	156	102
Ost	30	42	50	119	167
Flæsk	329	203	369	182	112
Æg	120	75	135	180	113
Kød	164	166	150	90	91
Kød af fjerkræ	27	18	27	150	100

I forhold til 1947/48 er den samlede produktionsstigning af forædlede produkter til 1952/53 beregnet til ca. 42 pct. og i forhold til før krigen til ca. 10 pct. Hvor vidt dette mål kan nås, beror, bortset fra ud- og indførselsforholdene, på rationaliseringsprocessen i landbruget, hvis arbejdsstyrken ikke skal forøges væsentligt, og dette har man ikke forudsat, da der er brug for arbejdskraften i anden produktion. Landbrugets arbejdsstyrke er reduceret med ca. 82 000 helårsarbejdere siden 1939, uden at planteproduktionen er gået tilbage, men med en tilbagegang i husdyrproduktionen på 20—30 pct., og skal husdyrproduktionen nu forøges med 42 pct., vil det næppe kunne ske, medmindre man enten forøger arbejdsstyrken eller fører rationaliseringen så hurtigt frem, at produktiviteten på den formindskede arbejdsstyrke forøges stærkt. Som sagt har man forudsat dette sidstnævnte alternativ i planen, og udtryk herfor er investeringen på 375 mill. kr. i landbrugsmaskiner, ved hjælp af hvilke en del af den for

den forøgede produktion nødvendige arbejdskraft skal frigøres.

I det mindre landbrug vil man lettest kunne nå produktionsmålene, fordi der her findes ledige arbejdskapaciteter, men i det middelstore og større landbrug, der er påvirket af reduktionen i arbejdsstyrken, må man for at forøge husdyrproduktionen tilføre denne arbejdskraft igennem mekaniseringen, selv om der også i disse brugsstørrelser er nogen ledig arbejdskapacitet, vel især i mælkeproduktionen. Ekspansionstrangen vil være størst i svine- og ægproduktioner, der fordrer mindst arbejdskraft, men forudsætter en stor indførsel af korn, men der skal iøvrigt ikke knyttes kommentarer til den opstillede plan, der alt i alt skulle synes at være ret realistisk under de opstillede forudsætninger.

Handels- og prispolitikken.

Foruden Marshallplanens vedtagelse og iværksættelse fandt der i årets løb to vigtige begivenheder sted på det handelspolitiske område. Den første var vedtagelsen i marts i Havana af forslag til vedtægter for en international handelsorganisation, ITO, den anden var vedtagelse i marts af forslag til den første internationale hvedeaftale. Skønt ingen af disse to forslag opnåede at blive ratificerede af de deltagende lande, er de begge historiske begivenheder af største betydning.

Oprettelsen af ITO er et storslået forsøg på at jævne vejen for en frigørelse af den internationale handel og fremme af den økonomiske virksomhed. I de foreslåede vedtægter anlægges de samme synspunkter, som man kender fra andre af de i de senere år offentliggjorte betænkninger om det internationale økonomiske samarbejde. Det fastslås, at det er ethvert lands pligt at holde en høj beskæftigelse ikke alene af hensyn til sig selv, men også af hensyn til andre lande, og selv om en høj beskæftigelse primært må bero på et lands egne foranstaltninger, må disse støttes ved samarbejde mellem alle lande, bl. a. igennem De Forenede Nationer og dets organer. For handelens vedkommende opstilles regler for at nedbringe toldsatter,

eliminere præferenceaftaler og kvantitative restriktioner eller kontingenteringer, samt begrænse subsidieordninger og restriktive aftaler. Et par særlige afsnit omhandler oprettelse af internationale vareaftaler for primære produkter, hvilke er ethvert landbrugs-, skovbrugs- eller fiskeri-produkt samt ethvert mineral. Der gives regler for, hvorledes sådanne aftaler skal oprettes, og principperne hvorefter de skal oprettes, ligesom det defineres, at de kan bestå af 1) aftaler om produktionsregulering og 2) regulering af priser. Dette afsnit om vareaftaler har særlig betydning for de ideer og den politik, der søges udviklet inden for FAO.

Under hensyn til den store betydning, det vil have hurtigst muligt at nedbryde eller formindske de mange indgreb i den internationale handel, har man ikke afventet vedtægternes vedtagelse, før man er skredet til handling i vedtægternes ånd. Allerede i fjor indlededes forhandlinger imellem de 18 lande, der var med til at udarbejde det første forslag til vedtægter, om indbyrdes toldlettelser og toldbindinger, og disse forhandlinger planlægges fortsat, men omfattende alle de lande, der har været med til at udarbejde det sidste forslag til vedtægter i Havana.

I vedtagelsen af forslaget til den internationale hvedeaftale deltog 33 lande, og de anstrengelser, der har været udfoldet lige siden først i trediverne for at få en sådan aftale i stand, syntes hermed at have ført til et positivt resultat, så meget mere som hurtig ratifikation af de deltagende lande var stipuleret og lovet. Det gik imidlertid ikke sådan, bl. a. trak de to store deltagere U. S. A. og England sagen i langdrag, og da de ikke ratificerede til den fastsatte tid, bortfaldt for så vidt forslaget. Dets skæbne er imidlertid ikke dermed endt. Dets mislykkede skæbne i U. S. A. skyldtes den republikanske kongres' lyst til at genere præsident *Truman*, der gik ind for aftalen, men den mest bemærkelsesværdige udtalelse på den i Washington sidst i november afholdte FAO-konference var et løfte, som præsidenten fremsatte i en tale til konferencen, gående ud på, at den nyvalgte amerikanske kongres,

der vil samles i januar, må forventes at behandle hvedeaftalen med større forståelse end den forrige. Der er derfor taget skridt til fornyede forhandlinger om hvedeaftalen, og denne må forudses at blive en realitet i 1949.

Det vil føre for vidt at gå nærmere ind på hvedeaftalens enkeltheder, men dens hovedformål er at sikre forsyningerne af hvede til indførselslandene og sikre markeder for eksportlandene til rimelige og stabile priser. Indførselslandene har forpligtet sig til at aftage importmængder på indtil ialt 13,6 mill. tons — heraf Danmark 40 000 tons — og denne mængde er sikret ved, at de store eksportlande: Australien, Canada og U. S. A., har forpligtet sig til at levere indtil henholdsvis 2,3 mill., 6,3 mill. og 5,0 mill. tons. Aftalen løber indtil 1952/53. Den maksimumspris, der skal betales i hele perioden, er 2 dollars pr. bushel (27 kg), og minimumsprisen er for 1948/49 1,50 dollars og derefter aftagende med 10 cents om året til 1,10 dollars i 1952/53. I aftaleperioden har ethvert indførselsland ret til årligt at kræve et kontingent hvede som det tegnede til maksimumspriserne, men eksportlandene har på deres side ret til at kræve, at indførselslandene aftager deres kontingent til den for hvert år fastsatte minimumspris. De anførte priser er i canadiske dollars for manitobahvede nr. 1 i lager i Fort Williams, og hvedepriisen for andre sorter og lande er udregnet i forhold hertil. Naturligvis er der i aftalen indsat en række forbehold både for de indførende og udførende lande.

Set udefra kan det synes mildest talt ejendommeligt, at eksportlandene på et tidspunkt, hvor hveden kostede over 3 dollars pr. bushel, forpligtede sig til at sælge hvede til 2 dollars pr. bushel. Begrundelsen er imidlertid den, at der i disse år hersker mangel på hvede, men at den tid er forudseelig, hvor der er overflod, hvor priserne falder og truer hvedeproducenternes økonomi. I hvilken grad, aftalen imidlertid formår at stabilisere hvedepriisen, er et åbent spørgsmål, da den kun omfatter ca. halvdelen af den hvedemængde, der er handlet internationalt de sidste år og næppe mere end ca. 8 pct. af verdensproduktionen af

hvede. Bliver der overflod på hvede i 1949, bliver det kun for 13,6 mill. tons eksport-hvede, man kan sikre sig minimumsprisen på 1,40 dollars pr. bushel, men det bliver naturligvis lettere at støtte priserne på restmængden, som man nu finder anledning til.

Det er imidlertid ikke så meget ved sit konkrete indhold, hvedeaftalen er bemærkelsesværdig, som ved at den blev vedtaget — omend ikke ratificeret. De internationale vareaftaler er en hjørnesten i det internationale samarbejde, der udvikler sig i FAO, som på den ene side propagerer for udvidelse af produktionen af fødevarer, men på den anden side søger at stabilisere landbrugets økonomiske vilkår, og nødvendigheden af internationale vareaftaler var et af de synspunkter, der dominerede den sidste såvel som den forrige FAO-konference.

Der er naturligvis fremkommet en del kritik af hvedeaftalen, som bl. a. går ud på, at får man først begyndt med hveden, må man fortsætte med de andre kornarter og derefter med de andre landbrugsprodukter. Dette er rigtigt og netop kernen i hele sagen, og dermed ikke et svagt eller kritisabelt punkt. De allerfleste lande har på en eller anden måde siden krisen i trediverne søgt at stabilisere deres landbrugs økonomi i et vist forhold til de øvrige erhvervs økonomi, og for at sikre denne stabilitet står der tilbage gennem internationale aftaler at hindre, at stabiliteten bringes i fare ved indbyrdes konkurrence. Det, der foregår, er for så vidt indledningen til opbygningen af et slags internationalt landbrugskartel med pris- og mængdeaftaler, fordi man er angst for at genopleve tredivernes sammenbrud. En væsentlig svaghed ved hvedeaftalen er imidlertid, at Argentina, Rusland og de østeuropæiske eksportlande ikke er deltagere, og de vil dermed være i stand til gennem deres salgspolitik at gøre aftalens formål, stabilisering af hvedeprisen, illusorisk.

Her i landet har man endnu ikke taget stilling til vareaftalernes problemer, hvilket er beklageligt. Vi søger nærmest at følge en opportunistisk linie, men fortsætter udviklingen, som den er indledet, har vi intet valg; vi må ganske sim-

pelt følge med, men det kunne tænkes at være en fordel, inden man kommer så vidt, nærmere at overveje de konsekvenser, aftalerne må få for os, og den indsats, vi skal gøre, for at eventuelle aftaler kan blive så fordelagtige for os som muligt. Med det høje prisniveau, der efter krigen har været gældende for hvede og andet korn, har hele problemet om internationale aftaler for mange haft et noget uvirkeligt præg, som imidlertid hurtigt vil forsvinde, når kornpriserne begynder at falde. At dette er en mulighed, der kan regnes med, synes det foregående år at vise, idet hvedepriserne faldt i New York fra 3,41 dollars pr. bushel i januar til 2,41 dollars i august eller med lige ved 30 pct. Majs faldt fra 3,02 til 1,60 dollars eller med 47 pct., havre med 47 pct. Med de gældende kornpriser er der endnu ingen ko på isen, men det afhænger fuldstændigt af høstens udfald de næste år og genopbygningens tempo i europæisk landbrug, om prisfaldet kan standses, eller det vil fortsætte.

Sædvanligvis glæder man sig her i landet over et sådant prisfald på korn, fordi det giver vort forældende landbrug en konjunktur, men den varer ikke længere end til husdyrproduktionen er udvidet, så må hele vor høst afsættes til priser i overensstemmelse med de lavere kornpriser. I modsætning til, hvad det undertiden anføres, er det kornpriserne, der er mest bestemmende for landbrugets prisniveau, og ikke husdyrproduktpriserne, som følger efter prislederen, som er kornet. Der var dog ingen tvivl om, at det store prisfald på korn i 1948 bl. a. skyldtes de stærke begrænsninger i husdyrbesætningerne, som førtes videre end forsyningerne med korn faktisk betingede, men denne kendsgerning er ikke ensbetydende med, at en udvidelse af husdyrbesætningerne vil være i stand til at holde kornpriserne oppe. Vi kender alt for godt spillet fra tyverne og trediverne, og en international stabilisering af kornpriserne er derfor indledningen til en stabilisering af landbrugets økonomi.

U. S. A. har været en drivende kraft i vedtagelsen af både ITO og hvedeaftalen. Det har derfor virket noget

forstemmende, at U. S. A. for det første som omtalt sprang fra ratificeringen af hvedeaftalen, og for det andet i sin handelspolitik ikke synes tilbøjelig til at handle for meget i overensstemmelse med ånden i de ITO-vedtægter, som det oprindeligt selv har udarbejdet. Det var først galt i 1947, da man forhandlede om oprettelsen af ITO. Uldproducenterne i U. S. A. forlangte stærkere beskyttelse, samtidig med at man forhandlede om toldlettelser. Det klarede man foreløbigt ved at opkøbe al den amerikanske uld. Men i 1948 har man vedtaget en sukkerlov, som begrænser indførselen af sukker, der kontingenteredes, for at holde prisen på det amerikanske roesukker oppe. Det er på dette som andre områder lettere at moralisere end selv efterleve moralen.

ITO, toldforhandlingerne, Marshallplanen, hvedeaftalen etc. er positive bestræbelser for at frigøre og udvikle produktionen og den internationale varestrøm samt stabilisere konjunkturerne. Vil det kunne lykkes? Modstanden, der skal overvindes, er på det økonomiske område den isolationisme, der har udviklet sig siden den første verdenskrig, og som igen kan henføres til de stærke strukturforandringer i produktionen siden da. Den hurtige industrielle udvikling i mange lande virker stærkt omformende på den internationale omsætning, alle lande vil købe råstoffer og produktionsmidler, men søger at undgå færdigvarer, som de selv vil producere, og i alle de langtidsprogrammer, der opstilles, forøger man eksporten, men søger at begrænse færdigvareimporten, en udvikling, som ikke mindst er betænkelig for det Vesteuropa, hvor færdigvareindustrierne altid har spillet så stor en rolle som eksporterhverv. Problemet er nu, om det ved hjælp af de positive bestræbelser, der udfoldes, vil lykkes at få en økonomisk ekspansion af en sådan styrke i gang, at den forøgede produktion af sig selv forøger mulighederne for vareudvekslingen og letter den nødvendige produktionsmæssige omstilling, navnlig inden for industrien, således at formålene for isolationismen af sig selv smuldrer bort.
